

DOI 10.31909/26168774.2019-(40)-13

УДК 94(73).092.3+(564.3).04

Станіслав КОВАЛЬСЬКИЙ*

КІПРСЬКІ МІСІЇ Л. ЛЕМНІЦЕРА ТА ДЖ. БОЛЛА: КОНСЕРВАТИВНА ПАРАДИГМА АМЕРИКАНСЬКОЇ МИРОТВОРЧОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1960-Х РР.

В статті аналізується американська дипломатія в Східному Середземномор'ї в першій половині 1960-х рр. Користуючись президентськими доктринами щодо пріоритетності Близькосхідного регіону та недопущення «комуністичної загрози», США розцінювали міжетнічний конфлікт на Кіпрі 1963-1964 рр. як потенційно небезпечне явище. Досліджується американський проект примирення греків та турків-кіпріотів до введення на острів міжнародного контингенту ООН. Доктринальна політика США того часу спиралась на консервативних засадах й допускала залучення власних національних збройних сил в якості миротворців. Проговорювалась можливість часткового обмеження кіпрського суверенітету та територіальне розмежування громад острова. Особла увага приділена зовнішнім факторам, що вплинули на США при прийнятті зазначеного рішення: власні інтереси на Близькому Сході, особливості відносин між Грецією та Туреччиною як фактор нестабільності НАТО, постколоніальна політика Великої Британії тощо. Особливу складність становила непримиренна позиція лідерів грецької та турецької громад острова по відношенню один до одного та до зовнішнього впливу. В 1964 р. США надіслали на Кіпр дві дипломатичні місії з метою довести ворогуючим сторонам вигідність американських проектів та схилити супротивників припинити конфлікт. Дії США поглибили інтернаціоналізацію кіпрського питання, налаштували громади острова проти зовнішнього впливу. Але, в той же час, ці заходи відкривши шлях до миротворчої діяльності ООН, яка розпочалась відразу після згорання американського проекту.

Ключові слова: кіпрське питання, Кіпр, США, Джордж Болл, миротворча дипломатія, зовнішньополітичні доктрини США.

Міжетнічний конфлікт, який спалахнув на Кіпрі в кінці 1963 р., змусив американську дипломатію звернути увагу на невеличку середземноморську державу, яка нещодавно відсвяткувала трьохріччя своєї незалежності. Прискіпливий інтерес американців до цієї проблеми пояснювався комплексом «зовнішніх загроз», які спричиняло кіпрське питання. Перші пропозиції США по вирішенню кіпрського конфлікту носили консервативний характер, спирались на доктринальність американської дипломатії і тому, в певній мірі, ігнорували інтереси самого Кіпру. Протягом дипломатичних процесів, запущених представниками американського президента Лені Лемніцером та Джорджом Боллом, визначились політичні позиції громад острова, з'явилась перспектива проведення миротворчої операції під егідою ООН та відкритого міжетнічного діалогу. США в подальшому пом'якшили свою позицію, зробивши акцент на посилення ролі міжнародної спільноти для вирішення складного міжнародного конфлікту. Як зазначав консультант американської армії та авторитетний дослідник кіпрського питання Т.У. Адамс, Вашингтон намагався перетворити «кіпрську загрозу» в «кіпрське питання», яке можна вирішити політичним шляхом.¹ Зазначена проблема

* Ковальський С. – кандидат історичних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, e-mail: svk221@ukr.net

¹ Thomas W. Adams. «The American Concern in Cyprus», *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* 401(1972): 99

викриває ключові аспекти зовнішньополітичної стратегії та дипломатичної парадигми у вирішенні регіональних проблем, які були популярні в США в період «холодної війни» на «посткарибському» та «передв'єтнамському» етапах. Вказані проекти продемонстрували можливість США трансформувати свою політику від консервативної дипломатії до гнучких стратегій, що робить їх актуальними для аналізу регіональних та локальних проблем «холодної війни».

Історіографія кіпрського питання доволі чисельна, проте, не позбавлена недоліків. Радянські дослідники В. А. Шмаров, Б. М. Поцверхія, В. Г. Єгоров та інші проводили ґрунтовні дослідження кіпрської проблеми. Втім, їх висновки носили ідеологічне навантаження. Роль ООН у кіпрському питанні перебільшувалась. Дипломатія Великої Британії та США в таких роботах подавалась суто у негативному ключі. Деякі стратегічні аспекти «холодної війни» взагалі ігнорувались, серед джерел використовувалась переважно преса та офіційні, тобто відкриті, джерела. Українські дослідники в різний період приділяли увагу окремим аспектам. Наприклад, Б. І. Гуменюк² та Троніна О. В.³ надали загальну характеристику конфлікту на Кіпрі та простежили шляхи його розвитку. К. Артамонова порівняла позиції США та СРСР у кіпрському питанні в роки «холодної війни».⁴ Інтернаціоналізацію кіпрського питання досліджував й автор статті, приділяючи більше уваги англійським проектам та миротворчій місії ООН.⁵ Серед миротворчих проектів часів кіпрського конфлікту 1963-1964 рр. частіше згадують план Ачесона. Такі важливі регіональні чинники кіпрського питання в американській дипломатії як місії Л. Лемніцера та Дж. Болла залишились поза увагою дослідників.

Кіпрський міжетнічний конфлікт, який спалахнув в кінці 1963 р. і тривав перші місяці 1964 р., створив для США низку складних зовнішньополітичних проблем. По-перше, кіпрський конфлікт значно погіршив відносини між двома членами НАТО Грецією та Туреччиною, які визначались країнами-гарантами незалежності Кіпру й гостро реагували на загрозу своїм етнічним громадам на острові. На початку 1964 р. «південний фланг» НАТО постав перед загрозою греко-турецької війни. Обидві країни були налаштовані на радикальні дії та постійно проводили демонстрацію сили. По-друге, кіпрський конфлікт ставив під загрозу чинність існуючої влади, що могло, на думку американських дипломатів, створити сценарій приходу комуністів чи прокомуністичних режимів до влади на стратегічно важливому острові в Середземному морі. Прецеденти до таких сценаріїв на той час вже мали місце в Азії, Латинській Америці та на Близькому Сході. Таким чином, користуючись доктриною Трумена щодо стримування комунізму та доктриною Ейзенхауера, яка декларувала пріоритетність американських інтересів на Близькому Сході, США були змушені втрутитись та активно реагувати на конфлікт в державі, яка напряму не входила в зону її інтересів.

На початковому етапі кіпрського конфлікту Вашингтон розробляв проекти стабілізації ситуації як на самому острові так й у греко-турецьких відносинах. Аналіз кіпрських подій американськими спеціалістами почався вже в середині січня 1964 р., коли географічний підрозділ ЦРУ отримав спеціальне розпорядження в десятиденний термін підготувати доповідь по Кіпру.⁶ Рекомендувалось звернути основну увагу на демографію острова, інфраструктурні об'єкти Кіпру, показати економічне та сировинне районування.

² Гуменюк Б. (2004). *«Кіпрське питання: шлях до вирішення (проблеми та перспективи)»*. Україна дипломатична. С. 418-444.

³ Троніна О. (2003). *«Кіпрський конфлікт: історико-політологічний аналіз»*. Науковий Вісник Дипломатичної Академії України. С. 144-151

⁴ Артамонова К. (2011). *«Позиції США и СССР в отношении кипрской проблемы (1960-1974 гг.)»*. Актуальні проблеми всесвітньої історії. С. 154-161.

⁵ Ковальський С. (2008). *«Політика Великої Британії та позиція ООН у кіпрському питанні (1954-1974 рр.)»* (дис. канд. іст. наук). Дипломатична академія України. Київ.

⁶ Project No. 63.2203. *Project initiation Memorandum*. January 13, 1964. URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79T01018A000600020002-2.pdf>

Відповідний документ був представлений 22 січня 1964 р.⁷ У ґрунтовній доповіді детально аналізувалась демографія обох етнічних громад. Спеціалісти розвідки бачили в якості основного конфліктного фактору саме демографічний аспект, тобто, тісне проживання представників обох громад без можливості роз'єднатися в чіткі географічні анклавів⁸. Ця теза в подальшому перетворилась в офіційну позицію американської сторони, а плани по вирішенню кіпрського питання акцентувались саме на цьому аспекті. Проте, слід відмітити, що в доповіді наявні й спроби підвести економічне підґрунтя кіпрському конфлікту. Автори документу показали чітке розуміння американськими спецслужбами проблем, які спричиняли питання власності на шахти, землеволодіння та інші форми господарської діяльності, що було відображено у відповідних таблицях та картах⁹.

В якості пропозицій вирішення кіпрського питання пропонувалось розглянути два можливі варіанти, від яких в подальшому відштовхувалась американська влада у своїй позиції щодо Кіпру в середині 1960-х років. Перший варіант передбачав повне виселення турків-кіпріотів з острова, що складало приблизно 105 тис. чол.¹⁰ Інший сценарій вирішення кіпрського питання полягав у збереженні кіпрського суверенітету в його конституційній формі, але у фізичному роз'єднанні етнічних громад у самостійні зони проживання.

Одночасно із цим документом була підготовлена доповідь про поточну ситуацію на острові станом на 22 січня 1964 р.¹¹ Американська влада вважала, що Велика Британія не досягла успіху у примиренні конфліктуючих сторін.¹² Тому розглядалась можливість поновлення міжетнічних зіткнень, що могло спровокувати вторгнення турецької армії на територію острова. Такий варіант значно погіршував би греко-турецькі відносини. Негайне вирішення кіпрської ситуації бачилось американською владою в інтернаціоналізації конфлікту, переведенні його за стіл переговорів та у посередництві армій інших держав, окрім турецької та грецької. Відповідно до звіту ЦРУ, на початок 1964 р. лідери греків-кіпріотів наполягали на негайному відправленні військ ООН. Велика Британія та Греція бачили доцільним сформувати миротворців з контингентів НАТО. Турки були в опозиції до обох варіантів, наполягаючи на турецьких військах¹³. За таких умов будь-який варіант відкладався по причині суперечностей в стані країн-гарантів. США бачили найбільш оптимальний варіант, який задовольнив би всі зацікавлені та конфліктуючі сторони, направити на острів збройні сили в кількості 10 тис. військовослужбовців з країн НАТО, але не під юрисдикцією військово-політичного альянсу¹⁴. Головне побоювання щодо миротворців ООН у американських спеціалістів полягало у можливому посиленні контролю над ситуацією з боку Радянського Союзу, що було відображено у відповідній аналітичній записці¹⁵.

Заступник державного секретаря США Дж. Болл в мемуарах зазначав, що ідея відправки військ НАТО на Кіпр вперше надійшла з боку англійської сторони. 25 січня 1964 р. Державний департамент США отримав офіційний запит від британського посла сера Девіда Ормсбі-Гора¹⁶. За спогадами американського урядовця, англійці підтвердили свою неспроможність контролювати ситуацію на острові власними силами. Велика

⁷ Geographic Support Study. Greek and Turkish Communities on Cyprus. Notes on Populations and Economy. January 22, 1964. URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79T01018A000600020001-3.pdf>

⁸ Там само. С. 3-4.

⁹ Там само. С. 4, 11, 18.

¹⁰ Там само. С. 10.

¹¹ Cyprus: Threat of Renewed Violence and Turkish Intervention, January 22, 1964. URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79R00967A000900010017-4.pdf>

¹² Там само. С. 2

¹³ Cyprus. The Problem of Keeping the Peace, January 28, 1964: 2. URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79R00967A000900010012-9.pdf>

¹⁴ Там само.

¹⁵ Там само. С. 3.

¹⁶ George W. Ball. *The Past has Another Patterns. Memoirs* (New York: Norton&Compony, 1982). С. 340.

Британія запросила у США дипломатичну та військову допомогу, а також призвала до консолідації держав НАТО для вирішення кіпрської проблеми¹⁷.

Після емоційних обговорень кіпрської проблеми між Дж. Боллом, Д. Ормсбі-Гором та представником США в ООН Едлаєм Стевенсоном була прийнята резолюція про недопущення турецького вторгнення на Кіпр будь-якими силами¹⁸. 25 січня 1964 р. Дж. Болл разом із міністром оборони Робертом Макнамаром та президентом Л. Джонсоном прийняли остаточне рішення про втручання США у кіпрське питання¹⁹. Незважаючи на те, що це спогади безпосереднього учасника, вони містять певні упередження, адже ж це питання розглядалось ще за три дні до того в згаданих вище меморандумах ЦРУ. Тим не менш саме після звернення британської сторони Л. Джонсон остаточно узяв вирішення кіпрського питання на себе.

У зв'язку із можливістю відправки військ на Кіпр міністерство оборони США замовило «Путівник по Кіпру для американської армії»²⁰. Відділ досліджень спеціальних операцій Американського університету в Вашингтоні розпочав роботу над проектом 17 лютого 1964 р. Видання було підготовлено 8 травня вже після резолюції Ради Безпеки та початку інституалізації миротворчих сил на острові без участі США. Попри зауваження автора, науковця та спеціаліста міністерства оборони Т.У. Адамса, що ця робота була типовим виданням, її структура та зміст містили специфічну інформацію. «Путівник...» був розрахований на військовослужбовців армії США. Головною метою видання було надати можливість американським арміяцям зорієнтуватись в нових культурних та суспільно-політичних умовах та мати уявлення про специфіку взаємодії із місцевим населенням. Велике значення у «Путівнику...» приділялось соціальним особливостям Кіпру: структура родини, традиції, система освіти. При чому, кожен розділ розподілений на грецьку та турецьку специфіку²¹. Стислі строки написання роботи були нетиповим явищем. Всього на підготовку було надано два місяця, замість стандартних десяти, які зазвичай надаються для замовлень такого типу²². Все це вказувало на інформаційну підготовку до військової операції.

Дипломатична підготовка до військової операції на Кіпрі розпочалась в першій половині лютого 1964 р. За особистим розпорядженням президента Л. Джонсона до Анкари та Афін був відправлений командуючий силами НАТО в Європі генерал Л. Лемніцер. Він представив англо-американський проект миротворчих сил на Кіпрі. Запропонований проект полягав у відправленні строком на три місяці 10-ти тисячний контингент, з якого 1200 чол. представлялись американськими військовослужбовцями, 4000 – британськими, а залишок становили інші країни НАТО без урахування Греції та Туреччини²³.

4 лютого 1964 р. посол США на Кіпрі отримав від президента Кіпру Макаріюса III відповідь, що американський план є несприятливим за жодних умов, навіть, із поправками²⁴. Серйозною перепорою для відправлення військовослужбовців на Кіпр для адміністрації Л. Джонсона став теракт, який відбувся біля будівлі американського посольства в Нікосії того ж дня²⁵. Внаслідок вибуху двох бомб біля американського посольства людських жертв не було зафіксовано, матеріальні збитків зазнали лише три приміщення американського представництва. Через годину вибухнула ще одна бомба в

¹⁷ Там само.

¹⁸ Там само. С. 341.

¹⁹ Там само.

²⁰ Thomas W. Adams, *U.S. Army Area Handbook for Cyprus* (Washington: Department of Army by Foreign Areas Studies Division, 1964)

²¹ Там само. С. 1-208.

²² Там само. VII.

²³ Ball. *The Past*. 341; Adams. «The American Concern». С. 100.

²⁴ The President's Intelligence Checklist, February 4, 1964. 2. URL: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0005996813.pdf

²⁵ Adams. «The American Concern». С. 100.

автомобілі з британським прапором біля англійського представництва. Зазначена акція мала серйозний інформаційний резонанс. Для всіх 1 700 американських громадян, які знаходились на Кіпрі, були створені умови для евакуації, що призвело до паніки. В той же час американська газета «Нью-Йорк Таймс» назвала цей теракт переламним моментом після відповіді Макаріуса III на миротворчі пропозиції²⁶. А консервативна американська преса напряму звинувачувала у підготовці теракту радника кіпрського президента з зовнішньої політики Васоса Ліссарідеса²⁷.

Умови, які напередодні теракту узгодив Макаріус III із англійським послом були оприлюднені в пресі та представлені президенту Л. Джонсону в день нападу на посольство. Пропозиції Макаріуса III полягали в наступних пунктах: міжнародні сили на Кіпрі мають керуватися виключно Генеральним Секретарем; Греція та Туреччина не допускаються до миротворчого процесу; в коло повноважень миротворців ООН увійде захист суверенітету Кіпру та безпека їх громадян²⁸.

Вже к середині лютого 1964 р. США фактично відмовились від відправки своїх військових контингентів на Кіпр. І якщо на переговорах та в пресі ще можна було почути про таку можливість, то на рівні зовнішньополітичних та силових відомств подібний варіант оцінювався вкрай негативно. Доказом того може бути секретний меморандум ЦРУ від 10 лютого під назвою «Можливі напади на американські війська на Кіпрі». В документі наводились аргументи проти участі американців у миротворчій операції на Кіпрі та проти її проведення під егідою НАТО. Головною причиною було розуміння антиамериканських настроїв. По-перше, греки кіпріоти однозначно асоціювали американську дипломатію із підтримкою виключно турецької громади та Анкари. По-друге, була висока вірогідність того, що американські війська опиняться під постійними нападами угруповань греків-кіпріотів, над якими втратив контроль архієпископ Макаріус III. По-третє, добре організована комуністична партія Кіпру використала б американські дії собі на користь та збільшила б кількість своїх прихильників на фоні антиамериканських настроїв, які привалювали на Кіпрі²⁹. В травні того ж року американські документи оцінювали діяльність військ ООН вже як «велику вірогідність прийняти міри щодо стабілізації кіпрської ситуації»³⁰.

В подальшому, коли американське невтручання в кіпрській справі стало очевидним, суспільна думка США виявилась доволі неоднозначною. Так 13 березня 1964 р. одна з найкрупніших регіональних газет США, яка відрізнялась своїми консервативними поглядами, «Детройт Фрі Пресс» в статті під красномовною назвою «Чи стане Кіпр Затокою Свиней для Джонсона?» розкритикувала американського президента³¹. Ситуація на Кіпрі, названому газетою найбільш прокомуністичною державою регіону, подавалася таким чином, що греки-кіпріоти всі до одного були комуністами й вчинили різанину некомуністичній меншості. Автори статі закидали Л. Джонсону звинувачення у надмірній пасивності, маючи в своєму розпорядженні 6-й середземноморський флот. Видання вважало, що Л. Джонсон опинився в такій самій ситуації як Д. Ейзенхаур під час Будапештської революції (події в Угорщині 1956 р.) чи Дж. Кеннеді під час Кубинської революції³².

Але, після відмови від військового втручання США не відмовились від дипломатичних заходів для врегулювання ситуації на острові. Першим практичним

²⁶ *The New York Times*. February 5. 1964.

²⁷ George Willer «Will Cyprus be Johnson Pig Bay?». *Detroit Free Press*. March 13. 1964.

²⁸ *The President's Intelligence Review*. Issued by the Central Intelligence Agency, February 1-4, 1964. 2. URL: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0005996815.pdf

²⁹ *Intelligence Memorandum*. Probability of Attacks Against US Troops Sent to Cyprus. February 10. 1964. 1. URL: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0000567713.pdf

³⁰ *Terms of Reference: NIE 29.3-64: The Implementations of the Cyprus Dispute*. May 22. 1964. 1. URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79R01012A025700040019-5.pdf>

³¹ Willer «Will Cyprus».

³² Там само.

кроком став візит заступника держсекретаря США Дж. Болла спочатку в Лондон 8 лютого, а потім в Нікосію через Стамбул та Афіни. Метою його місії було отримання гарантій від Туреччини про недопущення збройної інтервенції на острів. Одним з пріоритетів Дж. Болла також значилось збереження кіпрського питання в рамках компетенції країн НАТО для стабілізації греко-кіпрських відносин. В рамках місії була запланована зустріч з Макаріосом III та обговорення з ним нового проекту вирішення конфлікту. План передбачав створення міжнародної ради в Нікосії, де ворогуючі сторони змогли б висловити свої умови за присутністю особистого представника Генерального Секретаря ООН. Головне, що передбачав план – це затвердження міжнародних збройних сил для встановлення та підтримки миру на острові, куди б не входили війська Греції та Туреччини³³.

Заступник державного секретаря, намагаючись створити підґрунтя для діалогу, працював в доволі складних умовах. Туреччина на період середини 1960-х рр. відзначалась доволі стабільним політичним режимом та ефективним урядом. З точки зору американської сторони, турецьке керівництво було занадто самостійним про що свідчить зовнішньополітичний напір з яким діяв турецький прем'єр-міністр Ісмет Іненю. Він займав доволі самостійницьку політику в питаннях турецької громади Кіпру. В дипломатичному арсеналі турецького урядовця були ультиматуми, демонстрація сили, демарші. Але навіть з таким урядом США знаходили спільну завдяки погрозам, дипломатичному тиску та особистому втручання Л. Джонсона.

Складніше обстояли справи із Грецією. Дж. Болл доволі чітко охарактеризував політичну ситуацію в країні: «в Греції немає уряду взагалі й домовлятися нема з ким»³⁴. Після відставки прем'єр-міністра К. Караманліса та смерті короля Павла I, тимчасово виконуючий обов'язки прем'єр-міністра Іоанніс Параскевопулос не брав на себе відповідальність за радикальні зовнішньополітичні кроки. Тому грецький урядовець висловився на повну підтримку позицій Макаріоса III з чим у американській дипломатії як раз й виникли проблеми³⁵.

12 лютого 1964 р. відбулась перша зустріч Дж. Болла із кіпрським президентом. На переговорах були присутні всі американські та англійські дипломатичні представники та радники на Кіпрі³⁶. Зустрічі супроводжувались маніфестаціями навколо резиденції президента. Над натовпом лунали гасла «Геть НАТО!»³⁷. Греки-кіпріоти вважали, що запропонований Дж. Боллом план захищав виключно турецькі інтереси. Переговори неодноразово заходили в глухий кут, так як Макаріос III наполягав на несприятливих для країн-гарантів та США умовах. Дж. Болл пізніше зізнавався своїм колегам, що у нього в певний момент склалось враження ніби Макаріос III, незважаючи на апеляцію до первісності миротворчості ООН, намагався всіма силами відсунути турецьку агресію не для миру, а задля того щоб самому із грецькою громадою без перешкод продовжити «веселу різанину турків-кіпріотів»³⁸. Але Макаріос III після багатогодинних суперечок із американським дипломатом провів із ним дружню бесіду, в якій зізнався йому, що вважає своє життя та посаду під загрозою одночасно від турків-кіпріотів та прогресивних націоналістів³⁹. Цим він дуже вразив Дж. Болла змусивши того переглянути деякі свої погляди щодо президента та архієпископа Кіпру.

Дж. Болл витратив багато часу для того, щоб впевнити кіпрського президента прийняти американський план. Проте всі зусилля виявились марними так як Макаріос III

³³ Agop Garabedjan, «The Conflict Between the Ethnic Communities in Cyprus in December 1963 and the Attempts of its Settlement». *Etudes Balkaniques*. 2 (1992):20-21.

³⁴ Ball. *The Past*. P. 343.

³⁵ Там само.

³⁶ Там само. P. 344.

³⁷ «Cyprus Problem = Makarios Problem», *The New York Times*. October 18. 1964. P. 38.

³⁸ Ball. *The Past*. 344-345.

³⁹ The President's Intelligence Checklist, February 15, 1964. URL: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0005996837.pdf

не піддавався тиску та відстоював інтереси, які він вважав загальнокіпрськими. Макаріос III пояснив пресі свою відмову від проекту, запропонованому Дж. Боллом, доволі коротко. «Я впертий. І я не можу робити те в що не вірю. (...) Тому я сказав «ні», бо вірю що він (проект) суперечить інтересам Кіпру. Більш того, я сказав, що він (проект) й проти його (Дж. Болла) власних інтересів»⁴⁰. На цьому трьохденні перемовини закінчились невдачею, що відкривало шлях до варіанту миротворчої операції, запропонованого Макаріосом III. Цей варіант отримав підтримку з боку Радянського Союзу та більшості членів Ради Безпеки ООН.

На фоні цих подій кіпрське питання остаточно перейшло в компетенцію Ради Безпеки ООН, що відобразилось у Резолюції за номером 186 від 4 березня 1964 р. Почалось формування та підготовка до відправлення сил ООН на Кіпр. Ще протягом 1964 р. США декілька разів втручались в миротворчий процес на Кіпрі, відома місія Дж. Ачесона, сумнозвісний лист Л. Джонсона турецькій владі тощо. Проте, нові спроби вплинути на кіпрську ситуацію були лише додатковими, позбавленими безпосередніх американських інтересів.

Отже, ранні форми втручання США в кіпрський конфлікт на початку 1964 р. носили відбиток консервативних стереотипів. Втручання США в кіпрське питання мало вимушений характер під впливом умов «холодної війни» та міркувань регіональної безпеки. Передбачалась можливість використання американських збройних сил в якості миротворців. Обмеження чи скасування кіпрського суверенітету також розглядалось як можливий сценарій. Втім, поглиблюючись в сутність кіпрської проблеми, американська дипломатія стикнулась із тими проблемами, які не змогли вирішити країни-гаранти в 1960-ті рр., а на сучасному етапі – Європейський Союз. Зміна американської позиції щодо кіпрського питання в 1964 р. означала відмову НАТО від силового сценарію, переведення конфлікту в компетенцію міжнародної спільноти та якісно новий підхід до регіональної політики в регіоні Східного Середземномор'я та на Близькому Сході.

REFERENCES

- Agop Garabedjan, «The Conflict Between the Ethnic Communities in Cyprus in December 1963 and the Attempts of its Settlement», *Etudes Balkaniques*, 2 (1992)
- Borys Humenyuk, Kiprs'ke pytannya: shlyax do vyrishennya (problemy ta perspektyvy) [The Cyprus question (problems and perspectives)], *Ukrayina dyplomatychna*, 4(2004): 418-44. [in Ukrainian]
- Cyprus Problem = Makarios Problem, *The New York Times*, October 18, 1964.
- Cyprus. The Problem of Keeping the Peace, January 28, 1964 <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79R00967A000900010012-9.pdf>
- Cyprus: Threat of Renewed Violence and Turkish Intervention, January 22, 1964. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79R00967A000900010017-4.pdf>
- Geographic Support Study. Greek and Turkish Communities on Cyprus. Notes on Populations and Economy. January 22, 1964. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79T01018A000600020001-3.pdf>
- George W. Ball, *The Past has Another Patterns. Memoirs*. New York: Norton&Compony, 1982.
- George Willer «Will Cyprus be Johnson Pig Bay?», *Detroit Free Press*, March 13, 1964.
- Intelligence Memorandum. Probability of Attacks Against US Troops Sent to Cyprus, February 10, 1964. 1. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0000567713.pdf
- Ksenija Artamonova, «Pozicii SSHA I SSSR v otnoshenii kiprskoj problemy (1960-1974 gg.)» [The positions of the USA and the USSR on the Cyprus problem (1960-1974)] *Aktual'ni problemy vsesvit'oi istorii*. 14(2011): 154-61. [in Russian]

⁴⁰ «Cyprus Problem = Makarios Problem». P. 38.

Olena Tronina, Kiprskyj konflikt: istoryko-politolohichnyj analiz. [The Cyprus conflict: historical and political analysis] *Naukovyj Visnyk Dyplomatychnoyi Akademiyi Ukrainy*, 8(2003): 144-51. [in Ukrainian]

Project No. 63.2203. Project initiation Memorandum. January 13, 1964. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79T01018A000600020002-2.pdf>

Stanislav Kovalskyi, Politika Velykoi Brytanii ta pozycja OON u kiprskomu pytanni (1954-1974 gg.) [Great Britain's Policy and Position of the UN in Cyprus Question (1954 – 1974)] Dys. kand. ist. nauk, Dyplomatychna akademiia Ukrainy, Kyiv 2008 [in Ukrainian]

Terms of Reference: NIE 29.3-64: The Implementations of the Cyprus Dispute, May 22, 1964. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79R01012A025700040019-5.pdf>

The New York Times, February 5, 1964.

The President's Intelligence Review. Issued by the Central Intelligence Agency, February 1-4, 1964. 2. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0005996815.pdf

The President's Intelligence Checklist, February 15, 1964. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0005996837.pdf

The President's Intelligence Checklist, February 4, 1964. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0005996813.pdf

Thomas W. Adams, «The American Concern in Cyprus», *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* 401(1972): 95-105.

Thomas W. Adams, *U.S. Army Area Handbook for Cyprus*. Washington: Department of Army by Foreign Areas Studies Division, 1964.

Kovalskyi S. The Cyprus Missions of L. Lemnizer and G. Ball: The American Peacemaking Conservative Paradigm in the first half of the 1960th.

The paper is devoted to the American diplomacy in the Eastern Mediterranean in the first half of the 1960^s. The Cyprus question's role in the US regional policy was analyzed. The presidents' doctrines concerned the Middle East priority and the communist threat prevention were the guiding ideas of the US foreign policy. Therefore, the Cyprus interethnic conflict of 1963-1964 was regarded as a potentially dangerous phenomenon. An earlier reconciliation project for Greek and Turk communities proposed by the US was researched in this article. The US doctrinal policy was based on direct the interference in the conflict and involving of the American military forces in the peacemaking operations. The possibility of partial restriction of the Cyprus sovereignty or its total abolition was discussed by the American diplomats at that period. The geographical partition of the communities was considered as a clue to the Cyprus question. An attention was paid to the external factors that influenced on the US decisions towards Cyprus. American interests in the Middle East, the specific features of the relations between Greece and Turkey, insecurity in the so called «Eastern flank of NATO», postcolonial policy of Great Britain were reviewed as such factors. A special challenge for the US diplomacy was negative and intransigent attitude by the Greek and Turk community's leaders towards external influence. In 1964 the USA send two diplomatic missions to convince the opposing parties of the need to accept the American project. The US diplomatic activity strengthened the internationalization of the Cyprus question. After the fail of the conservative US projects towards the Cyprus question, a way to the international peacekeeping operation provided by the United Nations had been paved.

Key words: *The Cyprus question, Cyprus, the USA, George Ball, peacemaking diplomacy, the US foreign policy doctrines.*